

DET ROMANTISKE LANDSKAB

SOM GULDALDERENS MALERE, DIGTERE OG MUSIKERE SÅ DET

P.C. SKOVGAARD, *Udsigt over havet fra Møns Klint*, 1850

DET ROMANTISKE LANDSKAB

SOM GULDALDERENS MALERE, DIGTERE OG MUSIKERE SÅ DET

INDHOLD

POLITIK	SIDE 3
LANDSKABET	SIDE 4
LITTERATUREN	SIDE 6
MUSIKKEN	SIDE 6
KÆRLIGHEDEN	SIDE 7
BILLEDKUNSTEN	SIDE 9
MALERIER:	side 11
	<i>Skovsø i måneskin, 1837</i>
	<i>Parti fra udkanten af Tisvilde Skov, 1845</i>
	<i>Udsigt mellem træer over Skarrit sø, 1845</i>
	<i>Udsigt over havet fra Møns Klint, 1850</i>
	<i>Parti ved Strandmøllen, 1851</i>
	<i>Parti af bondedammen, 1856</i>
	<i>Bøgestamme med en stor afblæst gren, 1858</i>
	<i>Udsigt fra Himmelbjerget mod Gl. Rye, 1867</i>
	<i>Badende børn ved en skovsø, 1867</i>
	<i>Børn i skovbrynet ved Nysø, 15. aug. 1868</i>

Materialet kan kobles til et besøg på museet, hvor de relevante billeder vil kunne ses i naturlig udgave. I forbindelse med dette hæfte er der også en poesibog og musik CD, der relaterer sig til materialet. Dette kan fås ved henvendelse til museet. Poesihæftet kan desuden downloades fra museets hjemmeside.

DET ROMANTISKE LANDSKAB

SOM GULDALDERENS MALERE, DIGTERE OG MUSIKERE SÅ DET

POLITIK

Den danske Romantik eller Guldalderen kalder vi tiden fra ca. 1815 til 1870. Kunstens guldalder regnes normalt til omkring 1850, hvor mange af de bedste kunstnere døde som eksempelvis Th. Lundbye og C. Købke i 1848, Dankvart Dreyer i 1852 og C.W. Eckersberg i 1853. Tiden omkring Romantikken og Guldalderens begyndelse var på alle tænkelige måder en politisk og økonomisk kaotisk tid, og ligesom i resten af Europa, blev det i Danmark en tid med store forandringer.

I slutningen af 1700-tallet hærgede en storbrand København. Københavnerne boede på dette tidspunkt på et relativt lille område mellem de gamle fæstningsvolde og havnen. Husene lå klemte tæt sammen og vandforsyningen var mangelfuld. En brand kunne derfor få katastrofale følger for byen og dens beboere, og det fik branden, der brød ud på Gammelholm i 1795. Ved denne brand gik store dele af byens huse op i flammer og efterlod beboerne ribbede for deres ejendele. Få år efter branden, i 1801, mistede Danmark sin flåde i *Slaget på Rheden* og i 1807 blev København offer for verdens første bombe- og raketkrig mod en civilbefolkning, da englænderne angreb. I 1813 gik den danske stat bankerot, og året efter mistede Danmark Norge til Sverige.

I begyndelsen af Guldalderen regerede den enevældige konge FREDERIK VI (1768-1839). På dette tidspunkt var der ingen trykkefrihed, og bortset fra en snæver kreds af kongelige rådgivere og embedsmænd havde ingen andre nogen indflydelse på landets styre.

Men den franske revolution påvirkede efter 1789 hele Europa (og Nordamerika) med sine frihedstanker, og i det oplyste borgerskab opstod der overalt ideer om den enkeltes ret til frit at tale og skrive om og deltage i landets styre. Politisk betød dette i Danmark, at unge mænd som ORLA LEHMANN (1810-1870), N.F.S. GRUNDTVIG (1783-1872), J.F. SCHOUW (1789-1852) og brødrene H.C. ØRSTED (1777-1851) og A.S. ØRSTED (1778-1860) gik sammen for at forberede en overgang til et folkestyre, enten ved revolution eller ved en mere fredelig udvikling. Det blev en sej kamp, der varede fra 1820'erne til 1848 med et mellemspil, der hed *De rådgivende*

Kong Frederik VI (1768-1839)

Slaget på Rheden, 1801

Englænderne angriber København i 1807

Stænderforsamlinger. Til stænderforsamlingerne, der var placeret i Roskilde (for øerne), i Viborg (for Nordjylland), i Slesvig (for Sønderjylland) og i Itzehoe (for Holsten) kunne vælges mandlige ejendomsbesiddere, altså godsejere, bønder og fæstere samt grundejere i byerne. Valgret havde den samme gruppe, hvis man var over 25 år gammel, og valgbar var man først efter man var fyldt 30 år. Kun ca. 3 % af befolkningen kunne opfylde disse krav. Stænderforsamlingerne, der holdt møde hvert andet år i perioden 1835-48, var kun rådgivende. Det vil sige, at de kunne foreslå love, som den enevældige konge så kunne vælge at imødekomme eller afslå. De vordende politikere i De rådgivende Stænderforsamlinger kunne altså kun øve sig i folkestyrets svære kunst, men havde ikke noget egentligt regeringsansvar.

N.F.S. Grundtvig

I 1848 gik den nyudnævnte konge FREDERIK VII (1808-1863) med til at afgive sin enevældige magt til fordel for et folkestyre, og de mænd, som havde arbejdet for at opnå dette, blev nu også dem, som skrev Danmarks første grundlov, *Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1849*, der sikrede alle mænd over 30 år med egen husstand valgret til Folketinget, mens man til Landstinget skulle være 40 år og have en stor og solid indkomst.

Frederik VII

Hermed havde danskerne taget de første spæde skridt på vejen mod et demokratisk styre, ledet af demokratisk valgte politikere og med kongen som repræsentativt overhoved.

Samtidig med at det folkelige styre blev indført i Danmark, nærede befolkningen i de tysktalende dele af Slesvig-Holsten et ønske om at frigøre sig fra det danske styre. Men da den danske regering ønskede at Danmark gik til Ejderen og altså ikke havde i sinde at opgive de danske dele af området, endte det med den første af 2 slesvigske krige fra 1848-1851.

Denne krig var i høj grad med til at gøre det klart for mange danskere, at de var noget for sig. De havde et eget flag, Dannebrog, et eget sprog, som egnede sig til smukke digte og romaner og en egen natur, hvis ynder blev beskrevet af tidens malere, digtere og komponister.

LANDSKABET

I 1811 var det for første gang muligt for kortlæsende danskere at få et indtryk af Danmark og dets landskaber. Det år blev *Det Kongelige Videnskabernes Selskabs* kortlægning af Danmark færdig, som det var begyndt på i 1757. Kortlægningen blev offentliggjort på en række

kort, som viste hvor der var byer, veje, huse, skove, moser og heder. Kortene viser, at Danmark var et meget vådere land i 1800-tallet end i dag, hvor mange moser og vandlidende områder er blevet inddæmmet og afvandet.

Dengang var åerne bredere og dybere, søerne tilsvarende større, og store områder omkring søer og åer var hele året sumpede og ikke egnet til andet end græs.

I et forsøg på at opdyrke den jyske hede, stiftede Enrico Dalgas *Hedeselskabet* i 1866. Selskabet begyndte at plante læhegn, hvilket kom til at præge plantevæksten i denne landsdel, hvor klimaet var mere barsk og blæsende end i resten af Danmark. Men da temperaturen lå lavere både sommer og vinter, og kraftige snefald og isvintre var hyppige, var det ikke alle planter, der kunne gro her.

Før 1800-tallet var der mange åbne områder mellem landsbyerne, de såkaldte overdrev. Men netop omkring år 1800 kom der for alvor gang i den udflytning, som var blevet planlagt i lovgivningen af 1788-89. Bondegårdene, der tidligere havde ligget i små klynger, flyttede nu ud i nærheden af deres marker, hvoromkring der blev plantet træer og hegn.

Skovene blev også hegnet ind for at beskytte dem mod ødelæggelse, og *Fredskovsordningen* af 1805 fastlagde det areal, der skulle være bevokset af skov. Fra Regeringens side gjorde man også noget for at få tilplantet skovområder til erstatning for de skove, der var blevet ødelagt gennem århundreder, hvor bøndernes dyr var blevet sendt i skoven om efteråret. Dyrene spiste de små nye træplanter og rodede grundigt i jorden, mens bønderne huggede træ til brændsel og husbygning uden at genplante nye træer.

Dette forsøgte man nu at råde bod på, og der blev plantet skov overalt i Danmark. På øerne var det især egetræer og bøgetræer, der kunne trives, mens det i Midt- og Vestjylland blev de mere hårdføre nåletræer, som blev de almindelige i de nye skove.

I løbet af første halvdel af 1800-tallet opstod ganske langsomt det danske landskab, som Guldalderens malere malede og digtere digtede om.

Se udsnittet af kortet over egnen mellem Viborg og Randers, fremstillet til Videnskabernes Selskab i 1791.

Illustration af opmålingen af Danmark. Måleren stillede sit målebord i den ene ende af landet, det nordøstlige Sjælland, tegnede en linje midt på målebordet og satte bordet således at denne linje stod lige over den første hovedlinje. Når bladet var tegnet op skiftede han papiret på målebordet og flyttede målebordet 9 km mod syd langs hovedlinjen. Når han på denne måde var nået til øens sydligste kant flyttede han målebordet 6 km mod vest, stillede målebordet over den næste hovedlinje og begyndte optegningen nordpå langs hovedlinjen.

P.S. KRØYER: *Et Møde i Videnskabernes Selskab*, 1897.olie på lærred, 71 x 136,6 cm. Den Hirschsprungske Samling. Meget lidt om Selskabet...

LITTERATUREN

Litterært kom Romantikens gennembrud her i landet med ADAM OEHLenschLÄGERS (1779-1850) digt *Guldhornene* fra 1809. Digtet forenede strømningerne fra Romantikken i digtet om Danmarks glørværdige oldtid, det nationale danske, og den store besjælede natur. Oehlenschläger fulgte op med digtet *Der er et yndigt land*, der var så dansk, at den er blevet vores nationalsang.

Andre af periodens digtere og forfattere havde det samme på hjerte. De beskrev det nationale Danmark, sådan som det kom til udtryk i sproget, i sindelaget og i naturen. Både H.C. ANDERSEN (1805-1875), B.S. INGEMANN (1789-1862) og N.F.S. skrev digte, der fortalte om kærligheden til Danmark og den danske natur, sådan som de oplevede den, når de færdedes i den.

Digteren A.W. SCHACK VON STAFFELDT (1769-1826) beskrev i sit digt *Indvielsen*, hvordan det direkte var oplevelsen af den beåndede natur, som fik ham til at blive digter.

I 1800-tallets begyndelse boede 90% af den danske befolkning på landet, men det var i København at Romantikens og Guldalderens nøglepersoner havde deres daglige gang, hvorfor det især blev den sjællandske natur med sine bøgeskove og blidt bølgende landskaber, der blev beskrevet. Lige med undtagelse af STEEN STEENSEN BLICHER (1782-1848), der digtede fra sine præstegårde i Jylland, og derfor beskrev den jyske hede, som i digtet *Min Fødestavn er Lyngens brune Land*.

Læs digtene i Poesibogen.

Adam Oehlenschläger

H.C. Andersen

MUSIKKEN

Musikken i Danmark hentede sin inspiration i den tyske romantiske musik. Faktisk var mange af Romantikens "danske" komponister født i Tyskland, men levede hele deres produktive liv i Danmark. Og omvendt levede og virkede den danske komponist NIELS W. GADE (1817-1890) en årrække som dirigent og komponist i Tyskland.

Musik er om noget et sprog, der taler til følelserne, og det er ikke så mærkeligt, at også den danske Guldalders romantiske musik beskrev kærligheden mellem mand og kvinde, med den beåndede natur som ramme for kærligheden.

Niels W. Gade

I Niels W. Gades musik til eventyret *Elverskud* (1854) er musikken spændt ud mellem den lyse og åbne natur og kærlighed på den ene side og den mystiske natlige og farlige natur og sanselige kærlighed på den anden.

Lidt ironisk er det, at det var en tysker, nemlig FRIEDRICH KUHLAU (1786-1832), der med musikken til skuespillet *Elverhøi*, skrevet af den danske forfatter JOHAN LUDVIG HEIBERG (1791-1860), skrev Guldalderens kendteste og mest danske stykke. Kuhlaus musik spiller på følelserne: De unges kærlighed til hinanden og til den mystiske, sjællandske natur, som omgiver dem, der er befolket af elverpiger og andre fortryllede væsener. Stykket er fra 1828 og blev med det samme meget populært, især ouverturen og den afsluttende kongesang *Kong Christian stod ved høien Mast*.

Komponister som HENRIK RUNG (1807-1871) og C.E.F. WEYSE (1774-1842) skrev musik til tidens bedste digte, og deres musik indgik i et uløseligt hele med ordene. Disse digte er blevet til den sangskat, som vi stadig synger den dag i dag: *Nu vågne alle Guds Fugle små, Jeg gik mig ud en sommerdag at høre, Du som har sorg i sinde, og Det er hvidt herude*.

Men også uden ordene kan den danske romantiske musik male landskaber frem. De blide bølgende landskaber på øerne som Niels W. Gades og J.P.E. HARTMANNs (1805-1900) orkestermusik og Kuhlaus fløjtemusik skildrer, og de øde mørke jyske hedelandskaber, som Niels W. Gade satte i musik i sin fantasi-ouverture *Efterklange af Ossian*, der delvist bygger på den danske folkevise *Ramund*.

Spil musikken fra den vedlagte CD.

KÆRLIGHEDEN

Følelserne for fædrelandet blandede sig med følelserne for kvinderne. Det var derfor mødrene og kæresterne der blev genstand for mange af tidens digte. N.F.S. Grundtvig digtede *Vort modersmål er dejligt*, og CHR. WINTHER (1796-1876) skrev *Flyv fugl, flyv over Furesøens vover*, mens EMIL AARESTRUP (1800-1856) på Lolland skrev *Der er en trolldom på din læbe*. Og det er ganske vist, at ingen af dem skrev digtene til deres koner, men til en fjernere tilbedt pige eller dame - men sådan skulle det være dengang.

Romantikken, med dens begejstring for livets varme følelser, var i det hele taget en tid, hvor kærligheden fik mange udtryk. Tidens digtere

Illustration til skuespillet *Elverhøj* af J.L. Heiberg med musik af Friedrich Kuhlau er blevet et dansk nationalskuespil.

Elverhøj blev skrevet på bestilling, da Frederik VI ønskede et festspil til brylluppet mellem hans yngste datter Vilhelmine Marie og prins Frederik Carl Christian, den senere Frederik VII, der fandt sted den 1. november 1828.

P.C. Skovgaard (1817-1875)

og komponister sværmede for yndige uopnåelige piger, smukke skuespillerinder og andres uopnåelige koner. Noget der nok hang sammen med tidens kvindesyn. Unge ugifte piger var nærmest utilgængelige, da de ikke måtte befinde sig alene i selskab med mænd, hverken inde eller udenfor husets fire vægge. Skete det alligevel, var følgen næsten uundgåelig, at de unge var tvunget til at forlove sig.

Derimod viste det sig ofte, at de unge mænd, som havde muligheden for at vælge og planlægge deres ægteskab, valgte mere praktisk end deres sværmeri kunne formode. Ofte endte Romantikkenes digtere og komponister med at gifte sig med, ikke nødvendigvis deres livs store kærlighed, men praktiske hustruer, som kunne styre en husholdning. Kærligheden i den virkelige verden havde svære vilkår med arrangerede ægteskaber og streng social kontrol. Det var i høj grad også den forsmåede kærlighed disse romantiske sjæle skabte på. Længslen efter noget andet måske – og frihed.

P.C. SKOVGAARD OG KÆRLIGHEDEN

Maleren P.C. SKOVGAARD (1817-1875) forelskede sig, ligesom flere af sine malervenner, i den smukke og stilfærdige GEORGIA SCHOUW (1828-1868). Georgia Schouw var datter af Susette Schouw og botanikeren og den nationalliberale politiker, professor J.F. Schouw, der sammen med Orla Lehmann, N.F.S. Grundtvig og brødrene H.C. og A.S. Ørsted var med til at forberede overgangen til folkestyret. Georgias moder var søster til baronesse Stampe på herregården Nysø ved Præstø og efter Georgias mors død i 1844 trådte baronessen i hendes sted og blev en slags mor for Georgia.

Baronesse Stampe omdannede lejlighedsvis Nysø til en kunstnersalon, hvor mange kendte danske forfattere og kunstnere, heriblandt digteren H.C. Andersen, billedhuggeren BERTEL THORVALDSEN (1770-1844) og både P.C. Skovgaard og hans gode ven J.TH. LUNDBYE (1818-1848), kom.

P.C. Skovgaard var et lidt genert og tilbageholdende gemyt, og da det samtidig gik op for ham at J.Th. Lundbye i vinteren 1847-1848, efter et par mislykkede kærlighedsaffærer, havde erklæret sin kærlighed til Georgia og spurgt, som det hørte sig til på dette tidspunkt, hendes fader om lov til at forlove sig med hende, trak han sig tilbage uden dog at kunne opgive sine følelser for hende.

Men i foråret 1848, da Frederik VII havde afgivet sin magt til folkestyret og slesvig-holstenerne løsrev sig fra Danmark, dør J.Th. Lundbye. Han havde meldt sig som frivillig, sammen med P.C.

Georgia Skovgaard (1828-1868)

J.Th. Lundbye: *Selvportræt*, 1841.
Olie på lærred, 124 x 61 cm. Ny
Carlsberg Glyptotek

Skovgaard og mange andre unge mænd, til at kæmpe for Danmark til Ejderen. Men inden de nåede så vidt, blev J.Th. Lundbye dræbt ved en vådeskudsulykke og Skovgaard måtte vende alene tilbage til København.

I året der fulgte sås P.C. Skovgaard og Georgia jævnligt. De talte om deres fælles tabte ven, diskuterede tidens brændende spørgsmål om den nye grundlov og den nye nationalfølelse, men også om de nye tanker i maleriet, der skulle medvirke til at give danskerne en kærlighed til deres land og folk.

Da året var gået, kunne P.C. Skovgaard ikke længere holde sine følelser tilbage og erklærede Georgia sin kærlighed. Hun tøvede i nogle uger, usikker på om hun kunne glemme sine følelser for J.Th. Lundbye, men valgte så til sidst at give efter for P.C. Skovgaards stormende erklæringer, og parret forlovede sig, efter at have fået faderens samtykke, i sommeren 1849.

De blev gift 2 år efter og levede lykkeligt sammen i de 17 år de fik, inden Georgia døde i barselsengen 15. juli 1868.

Se kopierne af brevene mellem Georgia Schouw og P.C. Skovgaard.

BILLEDKUNSTEN

I 1754 stiftede FREDERIK V (1723-1766) Kunstakademiet i København. Kongens hensigt med akademiet var, at han ønskede at Danmark skulle blive selvforsynende med malere og billedhuggere. Et Kunstakademi var på dette tidspunkt en forsamling af kunstnere, som med kongen i ryggen mente at kunne bestemme, hvilken retning kunsten skulle tage.

I 1820'erne ændredes denne situation mærkbart. I mere end 60 år havde det toneangivende maleri været historiemaleriet, hvis indhold havde været af historisk, mytologisk eller religiøs art. Men fra denne tid skete der en forandring i den kunstneriske udfoldelse og der opstod en egentlig dansk, eller rettere københavnsk, kunstscole. Dette blev indledningen til den periode, som i den danske kunsthistorie har fået betegnelsen *Guldalderen* – en betegnelse eftertiden har givet perioden, da man anså den for en blomstringsperiode, med stor kunstnerisk aktivitet og højt kunstnerisk niveau.

Et gennemgående træk ved malerkunsten er den virkelighedsopfattelse, som slog igennem med maleren og professor ved

CARL GUSTAV PILO: *Portræt af Frederik den Femte i Kroningsdragt*, u.å. Olie på lærred, 231,5 x 139,5 cm. Statens Museum for Kunst

Kunstakademiet C.W. ECKERSBERGS (1783-1853) kunst, og som han gav videre til sine elever. Som noget helt nyt i danske sammenhænge, tog Eckersberg nemlig sine elever med på udflugter og gjorde således naturstudiet til en del af undervisningen.

En anden professor ved Kunstakademiet var N.L. HØYEN (1798-1870). Han er senere blevet kendt som “den danske kunsthistories fader” og havde i samtiden et stort ord at skulle have sagt, når det gjaldt, hvad kunstnerne måtte og ikke måtte, både med hensyn til motiver og malemåde. Som følge af den stadig mere ustabile situation i Slesvig-Holsten, blev N.L. Høyen fortalende for den nationale sag og søgte aktivt at styre malerne i deres opfattelse af den danske natur. Landskabsmaleriet blev således hurtigt inddraget i den nationale kamp, ikke mindst fordi det var en udbredt opfattelse, at den danske nationalkarakter var formet af landets natur.

Det var således C.W. Eckersbergs dyrkelse af naturstudiet og N.L. Høyens krav til nationale temaer, der tilsammen kendetegner en væsentlig side af det danske Guldaldermaleri.

GULDALDERENS NATIONALROMANTISKE MALERI OG P.C. SKOVGAARD

Peter Christian Skovgaard kom allerede som 14-årig ind på Kunstakademiet i København, hvor han i 1836 valgte J.L. LUND (1777-1867) som lærer. Men P.C. Skovgaard havde samtidig mulighed for at deltage i de udflugter, som C.W. Eckersberg foretog med akademieleverne, bl.a. til Dyrehaven.

P.C. Skovgaard hører til blandt Guldalderens betydeligste Nationalromantiske landskabsmalere og sammen med J.Th. Lundbye, CHRISTEN KØBKE (1810-1848), DANKVART DREYER (1816-1852) var P.C. Skovgaard en af genrens bedste udøvere. De tilhørte en ny generation af malere, der ivrigt kastede sig over landskabsmaleriet stærkt tilskyndet af N.L. Høyen.

N.L. Høyens og N.F.S. Grundtvigs engagement i det nordiske og det nationale blev medbestemmende for Skovgaard som skildrer af det danske landskab. Desuden fik Skovgaard kontakt med national-liberale politikere, bl.a. Orla Lehmann, som bestilte billeder af ham og støttede ham hele livet.

At disse malere kaldes Nationalromantiske malere vil sige, at de tolkede de følelser omkring det politiske liv og Danmarks

C.W. ECKERSBERG: *Parti af Via Sacra*, 1814. Olie på lærred, 28 x 33 cm. Ny Carlsberg Glyptotek
Som noget helt nyt begyndte C.W. Eckersberg, under sit ophold i Rom 1813-1818, værker i fri luft foran motiver som dette fra Forum Romanum.

WILHELM MARSTRAND:
Kunsthistorikeren, professor N.L. Høyen (udsnit), 1868. Olie på lærred, 129 x 98 cm. Statens Museum for Kunst

økonomiske krise, der var oppe i tiden, ind i deres landskabsmalerier. Og tiden var, som vi har set, på alle tænkelige måder, en politisk og økonomisk kaotisk tid.

P.C. Skovgaard hørte også til den nye generation af malere, der brugte friluftsstudiet i naturen som forarbejde for deres malerier. Men målet for P.C. Skovgaard og de andre landskabsmalere var derfor ikke en detaljeret realisme i sig selv. De ønskede snarere at lære folk at elske fædrelandet. De malede Danmark, med dets bakker og dale, skove og fortidsminder - og ikke nødvendigvis som de så det i sammenhæng, men ofte komponeret af detaljer fra forskellige studier, de havde gjort sig ude omkring i det danske landskab. På denne måde kunne de skildre Danmark, så alt, hvad der var typisk, samledes i ét billede.

I P.C. Skovgaards tidlige malerier ses både en romantisk strømning (måneskinsstykker) og en realistisk, som i billederne fra hjemegnen.

P.C. SKOVGAARD: *Bøgeskov i maj*.
Motiv fra Iselingen, 1857. Olie på lærred, 189,5 x 158,5 cm.

Statens Museum for Kunst
I 1857 malede P.C. Skovgaard sit mest kendte værk *Bøgeskov i maj*.
Motiv fra Iselingen. Det har storhed og fylde, og er udtryk for en danskhed, der, som det ofte har været fremhævet, modsvarer strofen "Frejas sal" i Oehlenschlägers danske nationalsang. Bøgene står som de store mænd der gennemførte demokratiet

ROMANTISK MÅNESKINSBILLEDE

Træerne i dette maleri danner en slags ramme inde i selve billedet, hvor månen svæver frit på himlen, lidt til højre for midten. Mørket omkring søen, er et mørke, der kan gemme på hvad som helst. Men er det uhyggeligt? Eller omskaber månens lys naturen til en oase af ro og stille højtidelighed?

Med sit hvide skær lyser månen op i den klare, mørke nat, og skyerne må vige til side for den. Månen spejles samtidig i skovsøens stille, blanke vand. Det er som om søen trækker himlen og det uendelige univers ned på jorden. Spejlbilledet af månen i den klare skovsø giver Guds skaberværk en jordisk dimension og det uendelige bliver momentvis begribelig for mennesket.

P.C. SKOVGAARD, *Skovsø i måneskin*,
1837. Olie på lærred, 45 x 53cm.
Skovgaard Museet

P.C. Skovgaard malede dette billede midt i en romantisk litterær og kunstnerisk strømning, hvor naturen afspejlede menneskets inderste følelsesliv. Med Romantikken kommer fantasi og følelse i første række, hvor følelsesudbrud i den grad skaber en febertilstand i det enkelte menneske. Det er disse nye følelsesfulde tilstande, der er romantik. Romantikken virker ved sin fremkomst ekstrem, fordi verden nu betrædes indefra. Romantikken er et opgør med Oplysningstidens

rationelle tankegang og den medfører, at de irrationelle kræfter får råderum.

For Romantikens kunstnere rummede naturen samtidig spor af en guddommelig eksistens, der kun glimtvis kunne anes af mennesket. Naturen var et ufattelig storslået værk og P.C. Skovgaard har i dette billede indkapslet en lille bid af den.

DET VILDE DANMARK

Da P.C. Skovgaard endnu var en ung maler, kunne han lade enkeltstående, forblæste træer udgøre billedets primære motiv, mens han i sine senere malerier mere og mere bevæger sig ind i de tætte danske bøgeskove.

I sommeren 1843 arbejdede P.C. Skovgaard og vennen J. Th. Lundbye nært sammen om en skildring af det nordlige Sjælland med udgangspunkt i Vejby, P.C. Skovgaards hjemstavn. De udforskede disse ukendte og i og for sig ikke særlig maleriske egne - intet var for ringe til at blive malet og eventuelt indgå i et maleri. De studier, der kom ud af det og senere til dels indgik i malerier, gør indgående rede for detaljer, for det nære, hvilket var en brat vending fra de store heroiske eller idylliske, fædrelandsmalerier fra årene lige forinden.

Dette landskabsmaleri, *Parti fra udkanten af Tisvilde Skov*, er malet på baggrund af disse studier og skitser fra denne sommer. Det viser et uopdyrket og ikke særlig indbydende landskab, hvor træer, blomster og buske vokser vildt og hvor landskabet er mærket af det hårde klima, der findes ved kysten.

En voldsom diagonal præger maleriet. Den går fra nederste højre hjørne, hvor en stor sten ligger og sørger for at maleriet ikke tipper, gennem de skæve træer til øverste venstre hjørne med de tunge mørkegrå skyer. Træernes diagonal understreges endvidere af de to træer, der er blæst helt skæve, og som står i henholdsvis yderste venstre og yderste højre side af maleriet.

Diagonalen fungerer som et stærkt rumskabende element i billedet, der ikke brydes af andre linjer, og deler maleriet op i en venstre og en højre side.

I maleriets venstre side er himlen mørk og grå. I billedets højre side brydes de grå skyer af hvide, med et kig op til den blå himmel. Er der et uvejr på vej eller klarer det op?

P.C. SKOVGAARD, *Parti fra udkanten af Tisvilde Skov*, 1845. Olie på lærred, 89 x 137 cm. Skovgaard Museet

Udover at benytte diagonalen som rumskabende element i maleriet har P.C. Skovgaard også benyttet sig af farver. I forgrunden er det primært de lysebrune farver, der tiltrækker øjet. Den lysebrune farve er en varm farve, som rent optisk synes længere fremme end maleriets kølige farver. I mellemgrunden er en bræmme med en koldere grøn farve, som lægger sig bag ved den brune, men foran baggrundens grå/blå farve.

Det siges at *“hvis vinden suser i træerne, sukker naturen af vemod”*. Skovgaard har malet dette maleri i en for Danmark turbulent tid, hvor den slesvig-holstenske konflikt optrappedes, og maleriet kan ses i lyset af denne konflikt og således være en kommentar til denne usikre tid, hvor ingen ved om et stormvejr i form af en krig er på vej eller om det værste er overstået.

DET DANSKE NATIONALE LANDSKAB

I midten af 1840'erne opholdte P.C. Skovgaard sig et par somre på Sjællands vestkyst, ved J.Th. Lundbyes barndomsby Kalundborg og Skarrit sø [også kaldet Skarresø] sammen med, blandt andre, vennerne J.Th. Lundbye og Lorenz Frølich. De havde alle tre ét fælles mål, nemlig *“at gengive Danmarks Natur, som den træder frem i Folk og Fæ, Land og Hav; [...]”*

I disse somre tog Skovgaard dagligt ud for at samle studier, både kompositionsskitser og fine detaljer af vegetationen og bøgeskoven.

I dette studie *“Delhoved skov med udsigt over Skarrit sø”* står P.C. Skovgaard inde i den tætte bøgeskov og kigger ud over Skarrit sø. Skoven breder sig omkring søen. På en tange, der går ud i søen, står en “klase” med træer. Bøgetræerne står ranke i maleriets forgrund og ikke en vind rører sig. I 1845 skriver P.C. Skovgaard i et brev til sin søster Vilhelmine om sommeren og naturen ved Skarrit sø: *“Det er da ogsaa en deilig Sommer i Aar, hvor hele Naturen er ikke alene fyldig men ogsaa farverig fremfor sædvanlig, idetmindste forekommer det mig, at jeg aldrig har seet slige Farver især i Luften. [...]”*

P.C. Skovgaard forsøger i dette studie at komme frem til indbegrebet af det nationale danske landskab. Men himlen i studiet er ikke en blå sommerhimmel, den er derimod grå. Og solens lys, der kastes ned i søens overflade, er hvidt og koldt.

Denne modsætning mellem P.C. Skovgaards beskrivelse af sommeren i brevet til sin søster og selve maleriet, skal ses i

P.C. SKOVGAARD: *Delhoved skov med udsigt over Skarrit sø*, 1845. Olie på lærred, 27 x 42 cm.

Skovgaard Museet

Studierne fra disse somre ved Skarrit sø brugte P.C. Skovgaard blandt andet til det store maleri.

P.C. SKOVGAARD: *Parti af Delhoved Skov ved Skarre Sø*, 1845. Olie på lærred, 127 x 197 cm. Statens

Museum for Kunst

På baggrund af studierne årene forud samlede P.C. Skovgaard i 1847 alle sine bestræbelser som landskabsmaler i dette store maleri. Det er monumentalt og indbegrebet af det nationale danske landskabsmaleri med bøgeskov og bønder.

sammenhæng med at det er et studie. Derfor var det ikke vigtigt for P.C. Skovgaard at male det nøjagtige sollys, som det var på netop det tidspunkt, hvor han stod og malede. Langt vigtigere for ham var det at fange de skygger solens lys kastede ind mellem skovens træer og buske, således at han kunne bruge disse studier i det endelige maleri.

For P.C. Skovgaard og de andre Guldaldermalere havde året igennem nemlig et helt fastlagt skema for hvornår de gjorde hvad. Om sommeren, når vejret var godt og solen stod højt på himlen og sollyset ikke forandrede sig alt for hurtigt, drog de ud i især det sjællandske landskab og malede studier. Om efteråret og vinteren, når solen stråler ikke længere var så kraftige og sollyset hurtigt forandrede sig, samlede de deres studier og malede store malerier med de mest karakteristiske udsnit af det danske landskab. De færdige malerier er derfor ikke en nøjagtig gengivelse af et bestemt sted i Danmark, men derimod en konstrueret virkelighed, hvor maleren har valgt til og fra og kun gengivet det allerkønneste fra studierne. Om foråret skulle disse store malerier sælges på forårsudstillingerne i København, hvor malerierne hang billedramme ved billedramme, fra gulv til loft.

MØNS KLINT OG KÆRLIGHEDEN

Møns Klint fik stor betydning for den romantiske periode i dansk malerkunst. De danske malere valfartede hertil med staffeli og farver, da de her fandt, som det eneste sted i Danmark, en flig af den storhed og det drama, man også fandt i de norske fjelde og Alperne. Klintens farefulde højder og dramatiske dybder kunne på romantisk vis afspejle sindets stemninger. For Guldalderens landskabsmalerier skulle ikke kun være kønne og smukke, men også højstemte og dramatiske. De skulle afspejle menneskets indre følelser og Danmarks storhed.

P.C. Skovgaards første møde med Møns Klint var i 1841, og de følgende somre vendte han gentagne gange tilbage til klinten. Det tog ham nogen tid at komme overens med motivet, men i 1850 kendte han stedet godt. Så godt at den følgende sommer blev den sidste. Da P.C. Skovgaard malede dette maleri, *Udsigt over havet fra Møns Klint*, var han 33 år gammel og endelig blevet forlovet med sit livs kærlighed, Georgia Schouw. Møns Klint lå ikke langt fra herregården Nysø, det sted hvor hun boede om sommeren.

Der er altid noget skjult eller på færde i P.C. Skovgaards landskaber. De har en romantisk kraft og man kan forestille sig, at Møns Klint

P.C. SKOVGAARD, *Udsigt over havet fra Møns Klint*, 1850. Olie på lærred, 124 x 185 cm. Skovgaard Museet

P.C. Skovgaard var ikke blot landskabsmaler af fag, men ønskede også at fremstille det typiske danske landskab i så storladne former, at det ikke stod tilbage for udlandets. Det bliver til en forherligelse af den danske natur og hans Møns Klint-billeder indskrives sig i tidens forherligelse af klintekysten, som "Danmarks Kyst i sin ædleste men tillige vildeste Karakter".

var et godt motiv for ham, hvor klippens storhed kan hænge sammen med den lykkelige kærlighed til Georgia.

Maleriet viser det højdedrag på klinten, der går under navnet Sommerspiret, som er rammet ind af forgrundens grønne bevoksning: buskene, stammerne og træernes tætte løv. Træerne står som søjler og skaber en ramme om det egentlige motiv: Sommerspiret og den kridhvide klippe, der står som en lysende åbenbaring mod det blå hav og den lige så blå himmel. P.C. Skovgaard har malet klippen ovenfra, hvor han står på et højere punkt og ser ned på sit motiv. Det grønne er arrangeret således, at dramatikken og storheden forsvinder. Men ser man nøje efter, kan man i maleriets yderste venstre side ane to bittesmå mennesker, der står og skuer ud over klinten og havet. Men det er kun hvis man ser godt efter, at man lægger mærke til dem. Så i stedet for at vi se klinten sin dramatiske og farefulde side, har P.C. Skovgaard i stedet valgt at udstille klippen som en fin genstand; et symbol på sin elskede måske?

P.C. SKOVGAARD, *Taleren på Møn set fra stranden*, 1850. Olie på lærred, 17,6 x 39 cm. Skovgaard Museet

Taleren er P.C. Skovgaards favoritmotiv på Møns Klint. Den er den eneste af de store klinte, der skyder ud i vandet som et forbjerg; på afstand er dens profil afrundet og massevirkningen udtalt. Taleren er derfor velegnet til en gengivelse på afstand, og det har P.C. Skovgaard udnyttet i en række studier. Men hvor Møns Klint virker fantastisk og storslåede i *Udsigt over havet fra Møns Klint*, synes klinten i dette studie ikke af ret meget. Det kunne lige så godt være en hvilken som helst klit på den danske vestkyst.

BRYLLUPSREJSEN

Efter at P.C. Skovgaard og Georgia Schouw var blevet viet i Botanisk Have bag Charlottenborg den 3. september 1851, tog de på bryllupsrejse. De lejede et lille hus ved Skodsborg nord for København, hvor de opholdt sig til omkring den 15. oktober. *Parti ved Strandmøllen* er malet under opholdet i Skodsborg.

Kysten er badet i sol i dette tidlige efterår, hvor alt ånder fred og ro. I venstre side er der frit udsyn over vandet, mens kysten hæver sig i højre side og i forgrunden. Den smalle strimmel af kysten i bunden af lærredet danner denne forgrund, hvor vi ser nærstudier af planter, der er karakteristiske for P.C. Skovgaards værker.

P.C. SKOVGAARD, *Parti ved Strandmøllen*, 1851. Olie på lærred, 25 x 33 cm. Skovgaard Museet

I forgrunden har vi altså det nære, det kendte, det trygge, mens baggrunden åbner ud mod havet. Her ses flere skibe. Blikket bliver ledt ud mod det åbne hav af den diagonale kystlinie, fra det nære mod det fjerne, men også trukket tilbage mod forgrunden igen af vandets bevægelse mod kysten. Øjet bevæger sig som bølgerne - frem og tilbage, frem og tilbage. Det er en rolig bevægelse, ligesom det klare solskin og den stille vandoverflade udstråler ro. Denne ro bliver også udtrykt i den blå himmel, der kun strejfs af enkelte hvide skyer.

De forskellige elementer af naturen - himmel, hav og land - er i balance. Billedet udstråler en ro og symbiose, som kan tolkes som et

udtryk for den personlige ro og lykke, som P.C. Skovgaard fandt i sit netop indgåede ægteskab.

UDFLYTNINGEN FRA LANDSBYERNE

Da P.C. Skovgaard kom ind på Kunstakademiet i 1831 begyndte han på modelskolen i 1836 og skulle uddannes som figurmaler. Men hans venskab med J.Th. Lundbye, som også gik på akademiet og var en dygtig landskabsmaler, var nok med til at skubbe ham væk fra figurmaleriet og mod natursceneriet.

Parti af bondedammen er et godt eksempel på P.C. Skovgaards udvikling væk fra figurmaleriet og mod landskabsmaleriet, en genre, som han var med til at udvikle som en selvstændig kategori.

I stedet for at landskabet, som tidligere, havde været baggrund for personer eller arkitektur, er det nu det primære i maleriet og derfor er bondekonen og fårene i maleriet ikke de vigtigste figurer. Det er naturen derimod.

Dette maleri har P.C. Skovgaard malet på det tidspunkt hvor udflytningen fra landsbyerne havde været i gang i en årrække og hvor Hedeselskabet var begyndt at plante læhegn.

Søens bred med dens bevoksning danner en diagonal, som går fra maleriets nederste venstre hjørne. Denne diagonal bringer os, sammen med den lille grusvej, ind i maleriet.

Diagonalens linje ind i maleriet bliver brudt af en bramme af træer, som går horisontalt hen over maleriet og spærrer vores udsyn for hvad der foregår bagved.

Himlen og dens skyer - en dejlig sommerdag, som det nu sig hør og bør i et Nationalromantisk maleri.

LIVETS GANG

Synsvinklen i dette maleri er meget lav, og man kan få det indtryk, at de første udkast til maleriet er blevet skabt, hvor P.C. har siddet på en lav skammel helt tæt på træet.

Træets tykke stamme står massivt i forgrunden af højre side og skaber en dybdevirkning. Den knækkede gren rækker bagud i billedet og er også med til at opbygge rummet, mens træerne i baggrunden lukker

P.C. SKOVGAARD, *Parti af bondedammen*, 1856. Olie på lærred, H x B cm. Skovgaard Museet

P.C. SKOVGAARD, *Pige på en kæmpehøj ved Vejby*, 1838. Olie på lærred, 10 x 15 cm. Skovgaard Museet
På dette lille maleri ses en rygvendt pige, som skuer ud over det nordsjællandske landskab tæt ved Arresø. Det er et åbent og bart landskab, hvor horisonten sløres af en skovlignende bræmme. Pigen virker lille i forhold til de store sten, der ligger i forgrunden. Hun er helt alene i et stort og bart landskab; hun er blot en detalje, der er med til at proportionere og perspektivere landskabet, som er det væsentlige.

P.C. SKOVGAARD, *Bøgestamme med en stor afblæst gren*, 1858. Olie på lærred, 40 x 62,3 cm. Skovgaard Museet

det af. Med placeringen af disse forskellige elementer skaber P.C. Skovgaard illusionen om, at dette flade stykke lærred er et tredimensionelt rum - som hvis vi havde siddet i skoven ved siden af ham.

Det er en stærk naturoplevelse, som han gengiver: naturens kræfter i den vældige træstamme, vindens styrke i den afblæste gren, træerne rundt omkring med deres grønne løv, der ufortrødent fortsætter med at leve og vokse, og som står i modsætning til den afblæste grens døde, brune løv. Det gamle træ har en næsten skulpturel form, og adskiller sig fra resten af motivet, men er samtidig en del af naturen og i symbiose med den.

Grenen er faldet ned, ligger på jorden og dør. En ny gren vokser ud. De to grene danner til sammen en cirkel i maleriet. Liv / død - den ene kan ikke skilles fra den anden.

JYLLAND OPDAGES

Tabet af Norge i 1814 fik den danske centraladministration til at vende blikket og interessen mod Jylland, og mere bevidst forsøge at inddrage denne landsdel i nationsopbygningen. Et helt konkret udtryk fik dette i oprettelsen af en dampskibsrute mellem København og Århus i 1850'erne.

I juli 1829 gennemførte historikeren m.m. Christian Molbech en ekspedition til det indre Jylland. I sine betragtninger af det jyske landskab brugte han altid det danske ø-landskab (især Sjælland) som målestok for sin vurdering af hvad ægte naturskønhed var. Efter denne ekspedition udgav han en bog, hvori han kategoriserer det danske landlandskab således:

SJÆLLANDS skønhed beror på, at landskabets elementer er i harmonisk balance. Intet enkeltelement dominerer på andres bekostning. Skove, lunde og søer, bakker og dale fordeler sig i en passende blanding og har en afstemt størrelse. Forholdet mellem vild natur og opdyrkede arealer er harmonisk. Det samme gælder forholdet mellem bebyggelse og åbent land.

FYNS maleriske karakter skyldes først og fremmest koncentrationen af landskabets elementer. Fyn rummer alle de træk, der karakteriserer et smukt eller skønt landskab som det sjællandske, dog optræder elementerne med større hyppighed og afveksling, således at landskabet selv i lille skala virker udpræget sammensat og varieret.

P.C. SKOVGAARD, *Udsigt fra Himmelbjerget mod Gl. Rye*, 1867.
Olie på lærred, 29 x 44 cm.
Skovgaard Museet

JYLLANDS natur er ligesom den fynske præget af mangfoldighed og variation. Men hvor det på Fyn er det sammensatte landskab, der er dominerende, er det jyske landskab, så langt øjet rækker, kæmpe stort. Her er øde, vidtstrakte heder, sammenhængende skovpartier, høje bakkekamme, dybe dale og hele komplekser af søer. Disse størrelsesforhold gør landskabet imponerende, men sine steder kan det også virke ensformigt, uoverskueligt og kedeligt.

I 1867 rejste også P.C. Skovgaard til Jylland for at studere de jyske vidtstrakte heder. I modsætning til de andre malerier og studier af P.C. Skovgaard, hvor horisontlinjen holder sig under midten af maleriet, er den i dette studiemaleri trukket helt op, således at selve landskabet i forgrunden fylder 4/5 af maleriet.

Man får som beskuer en klar fornemmelse af at det er et voldsomt kuperet landskab, med høje bakke drag og dybe dale. Og dette landskab fortsætter så langt øjet rækker. Her er der ingen træer, der blokere blikkets flugt ud over terrænet.

På dette tidspunkt mente man stadig, at Himmelbjerget var det højeste sted i Danmark.

Helt i overensstemmelse med Christian Molbechs beskrivelse af det jyske landskab, har P.C. Skovgaard valgt et udsnit af den jyske hede, hvor man kan sige, at landskabet virker ensformigt, uoverskueligt og kedeligt. Det er det samme så langt øjet rækker.

P.C. SKOVGAARD, *Badende børn ved en skovsø*, 1867

De fire drenge er netop på vej op bondedammen i den idylliske skov. Som i mange af P.C. Skovgaards billeder er det båret af en storladent natur, hvor træerne strækker sig ind i himlen og ud af billedets ramme. Vandet er spejlblankt og stille, solen sidste stråler giver skyerne et rødt skær, der med sit æteriske skær fastholder stemningen. De nøgne børn er skabt i det klassiske billede på det uskyldige menneske, som finder sit rette element i symbiose med naturen. Skoven står i sin rene, ideale grundform, hvor alt er grønt og frodigt. Evigheden fanges glimtvis før syndefaldet og tidens fordærv indtræder i den timelige verden. Romantikens panteisme er det bærende i dette billede, hvor en plet af paradisisk skønhed er forenet med de nøgne børn.

Landskabet og ikke børnene er det væsentlige i motivet. De er underlagt den overordnede komposition og fungerer som en detalje,

P.C. SKOVGAARD, *Badende børn ved en skovsø*, 1867. Olie på lærred, 97 x 126 cm. Skovgaard Museet

for at understrege stedets rummelige storhed. Naturen er altfavnende og storslået, mennesket er underordnet helheden, som en komplementerende del af en større virkelighed.

Billedrummet er afgrænset af høje buske og træer, motivet ejer en form for overjordisk ensomhed, isoleret fra resten af verden. Det illustrerer Skovgaards kompositoriske evner. Han formår at afveje hele billedet, så den ro, man finder i motivet også afspejles i kompositionen. Værkets linier følger det gyldne snits tredelinger og hjørnerne finder deres modsætning i det modstående hjørne.

Det gennemkomponerede billede er skabt på grundlag af studier på stedet, der efterfølgende har fungeret som grundlag for det endelige værk færdiggjort i atelieret.

P.C. Skovgaard havde evne for at karakterisere de forskellige træarter og stræbte efter at gøre træerne høje og monumentale, bl.a. ved at holde staffagefigurerne, børn og dyr, under horisontlinjen.

DEN IDYLLISKE SKOV

Fra det store åbne land søgte P.C. Skovgaard mere og mere sine motiver i de danske skove. Hvor han i starten kunne lade enkeltstående forblæste træer eller store krogede egetræer i en lysning udgøre billedets motiv, blev det efterhånden den fredfyldte bøgeskov med de ranke træstammer, som blev hans foretrukne motiv.

Ligesom de andre landskabsmalere har Skovgaard skildret naturen sådan, som de velstillede københavnere helst så den på deres udflugter fra byen.

Her i skovbrynet ved Nysø har P.C. Skovgaard placeret sin hustru Georgia og deres tre børn. Billedet er malet nøjagtig en måned efter Georgias død i barselssengen den 15. juli 1868. På billedet står hun med Susette, og lidt længere tilbage ses sønnerne Joakim og Niels. P.C. Skovgaard og børnene opholdte sig meget af sommeren på Nysø Gods efter Georgias død, hvor hendes familie boede.

Til trods for de sørgelige begivenheder er billedet nok skabt som et minde om Georgia. Det er dog ikke hende og børnene, som er i centrum, men de er placeret som staffage i nederste venstre hjørne af billedet. Deres diminutive størrelse i forhold til træerne understreger et af de gennemgående træk i P.C. Skovgaards billeder: storheden i naturen. I dette billede spiller det typisk danske bøgetræ den centrale

P.C. SKOVGAARD, *Børn i skovbrynet ved Nysø*, 15. august 1868. Olie på lærred, 42 x 50 cm. Skovgaard Museet

rolle. Skønheden i træet bliver også understreget ved, at solens stråler bryder igennem løvet og danner solpletter i græsset ved Georgia og Susette. I årene efter Georgias død malede P.C. Skovgaard meget mørke billeder, der først lettede mod slutningen af livet.

Den storhed, som der bliver afbildet i naturen, har en karakter af noget højtideligt og religiøst, og det er nærliggende at sammenligne stedet med en naturens kirke, hvor lys, højde og transparens kan give en følelse, der minder om oplevelsen ved at træde ind i en kirke med høje hvælve og vinduer.

Det er et billede, som illustrerer Skovgaards kærlighed til den danske sommerskov. Det er meget sjældent, at Skovgaard malede landskabsmalerier i en anden årstid.

BILLEDSAMTALE

Elevopgaver - forslag

Du skal nu i gang med et billedarbejde. Du skal fordybe dig i et billede og finde ud af så mange ting som du kan. Du skal ved hvert punkt notere dine iagttagelser

Før du begynder bruger du lidt tid til at se dig omkring i rummet. Farverne, størrelsen, er der møbler og hvilke billeder er på væggene. Er salen forskellig fra der, hvor du plejer at være? Prøv at være helt stille - og nyd roen.

Du kan arbejde alene med billedet, men det er en rigtig god idé at være to eller tre. Det giver flere øjne til at se ordentlig efter med. Det er godt at tale om det man ser. Så får du sat ord på dine iagttagelser og skærper din opmærksomhed.

BILLED BESKRIVELSE

Noter kun det du kan se, ikke det som du tror, forventer eller føler billedet fortæller. Brug ordene forgrund, mellemgrund og baggrund, så er det nemmere at styre iagttagelserne. Hvad ser du:

Forgrunden

Mellemgrunden

Baggrunden

- Hvis der er personer i billedet hvem er det og hvad laver de?
- Hvornår foregår det? Hvilken tid på året? Noter, hvordan du kan se det
- Er det nutid eller er det historisk tid? Noter hvordan du kan se det
- Hvor stor betydning har personerne for motivet?
- Hvis der ikke er personer, hvad er så mest vigtigt i billedet?

BILLEDDATA

Værkets titel

Kunstnerens navn

Årstal

BILLEDANALYSE

- Hvordan er billedet opbygget?
Tegn en usynlig streg midt gennem billedets motiv. Hvis de to sider er ens og dækker hinanden er billedet symmetrisk. Er billedet symmetrisk eller usymmetrisk?
- Hvor er det vigtigste i billedet?
Tegn et usynligt kryds over motivet. Det er billedets diagonaler. Hvor de skærer hinanden, vil du ofte finde det vigtigste
- Er der dybde i billedet? Kan man gå ind i billedet?
- Hvordan får kunstneren dybde i sit billede?
Med farven: mørke i forgrunden, lysere i baggrunden? Overlapninger: er et ansigt, et træ eller lignende over billedets horisont. Er der store figurer i forgrunden, bliver figurerne mindre i baggrunden?
- Hvorfra ses motivet?
Hvor stod kunstneren da billedet blev malet? i frøperspektiv, lige ud for i normalperspektiv, eller oppefra i fugleperspektiv?
- Hvilken virkning giver perspektivet i billedet?
- Hvorfra kommer lyset?
Er lyskilden udenfor billedet eller i billedet? Hvis du ikke kan finde lyset, leder du efter skyggerne.
- Hvad betyder lyset eller fraværet af lys for stemningen i billedet?

- Hvilke farver har kunstneren brugt?
Er farverne kolde eller varme, triste eller glade, grumsede eller klare?
- Hvad betyder kunstnerens valg af farver for billedets stemning?
Gør farverne billedet roligt eller uroligt at se på?
- Hvordan virker kunstnerens penselstrøg og retning? Er det fine, usynlige eller kraftige og grove?

FORTOLKNING

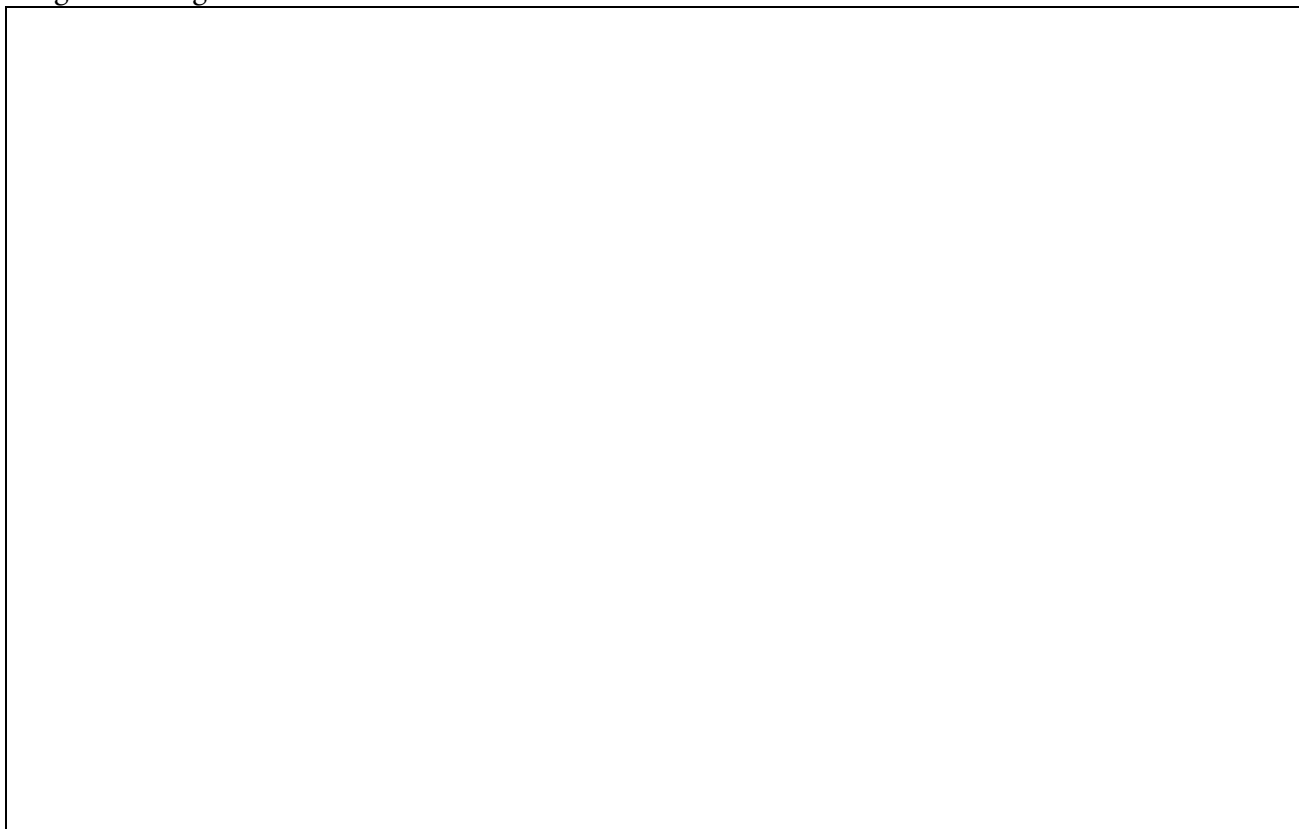
- Hvad synes du billedet handler om
- Nu kan du fortælle din egen historie om din oplevelse af billedet. Det er vigtigt at du bruger alt du har set og registreret til din fortælling, sådan at du kan forklare, hvorfor du oplever billedet sådan
- Hvad er det i billedet som får dig til at tænke sådan?
Er det billedets titel, personerne i billedet, farverne eller lyset, der giver en særlig stemning? Er det billedets opbygning og perspektiv der medvirker til din opfattelse af historien.
- Hvilke følelser opstår i dig, når du ser på billedet?
Er de behagelige eller ubehagelige? Er det følelser du genkender? Hvad får billedet dig til at tænke på?
- Hvad forestiller du dig der kan være sket før billedet og hvad sker der efter billedet?

BILLEDETS FUNKTION

- Er der noget (påkledning, frisurer, redskaber, møbler rum osv.) der fortæller om den tid billedet blev malet i?
- Hvorfor tror du kunstneren har malet sådan et billede med det motiv, du netop har studeret?

- Har kunstnerne et politisk eller et religiøst budskab med sit billede? Tror du, han maler skønheden i verden for at glæde os? Eller har han andre hensigter?
- Noter her, hvorfor du synes det er et godt eller et dårligt billede. Begrund din mening

Tegn en hurtig skitse af maleriet her

UD I NATUREN MED KUNSTEN

- Hvad er typisk dansk? Hvilket maleri repræsenterer det danske landskab, sådan som I ser det?
- Finde et stykke musik, der passer til et maleri
- Finde et stykke poesi, der passer til et maleri
- Læg jer under et dejligt grønt træ, lad jer flyde med stemningen og læs poesi for hinanden.
- Fotografer jeres ynglings steder, hvordan ser de ud i forhold til guldalderens landskaber

LITTERATUR

Forslag der giver en god introduktion til guldalderens billedkunst

Henrik Bramsen, "Fra rokokko til guldalder" i: *Ny Dansk Kunsthistorie*, bd. 3, 1994

Kasper Monrad, *Hverdagsbilleder*, København 1989

Oelsner og Overgaard, red. *Udsigt til Guldalderen*, Skovgaard Museet 2005

Bente Scavenius, *Guldalderens Verden · 20 historier fra nær og fjern*, København 1996

POESIBOGEN INDEHOLDER:

1. Adam Oehlenschläger: Guldhornene
2. Adam Oehlenschläger: Der er et yndigt land
3. H.C. Andersen: Danmark, mit Fædreland
4. H.C. Andersen: Jylland mellem tvende have
5. B.S. Ingemann: Fred hviler over Land og Bye
6. St.St. Blicher: Hjemvee – Kær est du Fødeland
7. P.M. Møller: Grøn er Vaarens Hæk
8. N.F.S. Grundtvig: Langt højere Bjerge

MUSIK FRA TIDEN:

1. Uddrag fra "Elverskud"
2. Kuhlaus fløjte, klaver, cello trio i G-dur
3. Weyses: Igennem Bøgeskoven
4. J. P. E. Hartmann: fra "Liden Kirsten"?